

Grey Scale #13

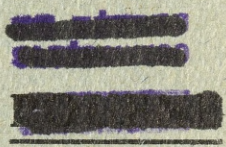

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ

JAWNE

Egz. Nr 1

Mjr dypl. Ryszard KORDAS

WYCOFANIE I PROWADZENIE DZIAŁAŃ OPÓŹNIAJĄCYCH

(Wykład)

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Sztab Główny Wojska Lądowego
Nr ewid. 44314

44314

WARSZAWA

LUTY

1982

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH
KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ

JAWNE

Egz. Nr 1

Mjr dypl. Ryszard KORDAS

WYCOFANIE I PROWADZENIE DZIAŁAŃ OPÓŹNIAJĄCYCH

(Wykład)

BIBLIOTEKA NAUCZAWA ASG WP
Archiwum Biuletynu Zbiorów Specjalnych
Nr egz. ....

44314

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

KATEDRA TAKTYKI OGÓLNEJ

JAWNE

PODSTAWA
Ustawa z dnia 22 stycznia 1999 roku
art. 66 ust. 2
(Dz. U. Nr 11 poz. 95)
[Podpis]
podpis

~~XXXXXXXXXX~~
~~XXXXXXXXXX~~

~~XXXXXXXXXX~~ E

Egz. nr **1**

ZATWIERDZAM

SZEF KATEDRY TAKTYKI OGÓLNEJ

PRZEKLASYFIKOWANO
Protokół Nr 12657

płk dypl. Witold WÓJCIK

WYCOFANIE I PROWADZENIE DZIAŁAŃ OPÓZNIAJĄCYCH

W y k ł a d

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych

Nr ewid.

~~XXXXXXXXXX~~ 44314

Opracował

Adiunkt Katedry Taktyki
Ogólnej

mjr dypl. Ryszard KORDAS

PLAN WYKŁADU

TEMAT: "Wycofanie i prowadzenie działań opóźniających"

CZAS: 2 godziny /2 x 45' /

TRESC:

Wstęp

1. Istota, cel i cechy charakterystyczne wycofania i działań opóźniających.
2. Ugrupowanie dywizji podczas wycofania i prowadzenia działań opóźniających.
3. Prowadzenie wycofania i działań opóźniających przez dywizję.

Zakończenie

Wykaz literatury do samodzielnego studiowania.

Wstęp.

Wycofanie, działania opóźniające i wyjście z walki są formami działań odwrotowych /odwrotu/.¹

Problem działań odwrotowych jest bardzo dyskusyjnym, wywołującym sprzeczne opinie i kontrowersje.

Wielu teoretyków wojskowych uważa, że w przyszłej wojnie działania odwrotowe nie będą miały miejsca. Trudno się zgodzić z taką opinią, biorąc pod uwagę historię wojen i hipotetyczną wizję przyszłego pola walki.

"Historia nie zna takich wojen, które by od początku do końca były nieustanną zwycięską ofensywą - albo też takie wojny stanowiły wyjątek".²

"Jeżeli z góry wiadomo, że sił jest mało, to najważniejszym środkiem obrony jest cofanie się w głąb kraju".³

Wielu przykładów prowadzenia działań odwrotowych dostarczyły początki Wielkiej Wojny Narodowej Związku Radzieckiego. W literaturze opisującej ten okres spotyka się często stwierdzenie, że całość działań pierwszego okresu zbrojnego starcia Armii Czerwonej z hitlerowskim agresorem to działania opóźniające.⁴ Trudno jest zgodzić się z tym stanowiskiem, gdyż działania opóźniające jako forma odwrotu prowadzone były jedynie na szczeblach taktycznych i na określonych kierunkach. Zasadniczym rodzajem działań wojsk radzieckich w tym okresie była obrona strategiczna połączona z wymuszonym odwrotem w głąb kraju.⁵

Na charakter prowadzonych w tym okresie czasu działań miały m.in. wpływ nie w pełni opracowane zagadnienia działań odwrotowych. Ponadto samo słowo "odwrót" podobnie jak za czasów Suworowa zostało wykreślone z regulaminu

¹ - - - - -
¹ Leksykon, Wiedzy Wojskowej Wyd. MON Warszawa 1979.

² WI Lenin, Dzieła, t.23 Warszawa 1957r. s.36.

³ WI Lenin, Dzieła t.27, Warszawa 1954r. s.343.

⁴ Np. R. Dzibanow "Obrona w czasach najnowszych", Wyd. MON Warszawa 1961 str.43 i B. Kołodziejczak "Co będzie jutro", wyd. MON Warszawa 1980r., str.227.

⁵ "Historia Sztuki Wojennej 1939-1945" pod. red. Rotnistrowa. Wyd. MON, Warszawa 1967r. s.189.

i ze słownictwa wojskowego. Uczono tylko natarcia, a tymczasem trzeba było wykonywać odwrót i bronić się.⁶

Przykładów dobrze prowadzonego odwrotu, a w nim szczególnie działań opóźniających, można przytoczyć z tego okresu wojny wiele, np.: działania pierwszorzutowych dywizji Frontu Zachodniego na zachodnim brzegu Dniepru w okresie 26-27.06 do połowy lipca 1941r. na przeciętnej głębokości od 120 do 250 km; działania 1 Moskiewskiej Dywizji Zmotoryzowanej /1MDZmot./ na kierunku BORYSOW-ORSZA, przeciwko siłom głównym XLVII KPanc /z armii Guderiana/, które parły wzdłuż szosy: Mińsk-Moskwa; działania 4 Brygady Pancerniej /dowódca płk Katukow/ na początku października 1941r. w których to Brygada prowadząc działania opóźniające przeciwko oddziałom 2APanc wzdłuż magistrali: Orzeł-Tuła przez osiem dni kilkakrotnie zmieniając swe pozycje obronne skutecznie powstrzymywała natarcie przeszło dwóch dywizji nieprzyjaciela.⁷

Przykładów prowadzenia odwrotu w II wojnie światowej można podać wiele także po stronie niemieckiej na froncie wschodnim, jak również i na froncie zachodnim po obu walczących stronach.

A jak problem działań odwrotowych przedstawia się współcześnie i na przyszłym polu walki ?

Odwrót jest i będzie zjawiskiem wojennym równie częstym jak pościg - jest przecież swego rodzaju odwrotnością pościgu. Ponieważ odwrót jest pojęciem strategicznym, typowym odpowiednikiem dla działań frontu, niekiedy armii, w wykładzie zostały zasygnalizowane tylko główne problemy tego działania na tyle by wyjaśnić związane z walką dywizji /pułku/ takie pojęcia jak: wycofanie i działania opóźniające, które obok wyjścia z walki są, jak na wstępie wykładu zasygnalizowano, podstawowymi formami działań odwrotowych ściśle ze sobą powiązanymi co do celu, czasu i miejsca działań.

⁵ - - - - -
"Takticzijskije uczenija i maniwry" Moskwa, s.151.

⁷ "Historia Sztuki Wojennej 1939-1945" s.130,

1. Istota, cel i cechy charakterystyczne wycofania i działań opóźniających

Wycofanie według Małej Encyklopedii Wojskowej jest to wymuszone lub zamierzone odejście wojsk do tyłu ...⁸

Wycofanie stosuje się w celu wyprowadzenia wojsk własnych spod niszczących uderzeń nieprzyjaciela, szybkiego przegrupowania wojsk dla odtworzenia ich zdolności bojowej, zorganizowania skutecznej obrony na nowej rubieży lub stworzenia zgrupowania uderzeniowego do wznowienia natarcia. Wojska wycofują się w kolumnach marszowych lub w ugrupowaniu przedbojowym pod osłoną ubezpieczeń tylnych /ariergard/. Wycofanie może odbywać się tylko na rozkaz przełożonego. Wycofanie dywizji /pułku/ przeprowadza się w sposób zorganizowany, skrycie, szybko, a z bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem rozpoczyna się ono wyjściem z walki.⁹

Istotą wycofania dywizji /pułku/ jest wyprowadzenie pododdziałów /oddziałów/ z bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem pod osłoną ubezpieczeń, na odległość zapewniającą możliwość formowania kolumn marszowych i wykonania marszu do nakazanego rejonu /rubieży/, w celu wykonania kolejnego zadania bojowego. Dywizji /pułkowi/ otrzymującej zadanie wyjścia z walki powinien przyświecać zawsze ogólny cel: wyprowadzić wojska w sposób uporządkowany z możliwie najmniejszymi stratami i osiągnąć w nakazanym rejonie i czasie pełną gotowość bojową do dalszych działań.

We współczesnych warunkach wycofanie stanowiąc nierozzerwalną część - formę manewru odwrotowego /odwrotu/, występować będzie również w obronie jak i w natarciu.

⁸ Mała Encyklopedia Wojskowa. Wyd. MON str. 624.

⁹ Regulamin Walki Sił Zbrojnych PRL /dywizja-pułk/ - projekt nowelizacji. Wyd. ASG WP 1980 r.

Wycofanie dywizji w natarciu może mieć miejsce w następujących sytuacjach:

- a/ po niepomyślnie rozegranym boju /bitwie/ spotkaniowym;
- b/ podczas prowadzenia bitwy spotkaniowej przez armię, gdy dywizja jako OW prowadzi walkę odchodząc na kolejne rubieże w głąb, zabezpieczając siłom głównym dogodne warunki dla wykonania uderzenia w skrzydło nacierającego nieprzyjaciela;
- c/ gdy dywizja działająca jako OW /OGM/ na skutek przewagi nieprzyjaciela nie jest w stanie utrzymać /lub dotrzeć do/ nakazanego obiektu /rubieży/, a natarcie sił głównych armii zostało na dłuższy okres zatrzymane.

Przedstawione sytuacje w jakich może dojść do wycofania w natarciu obrazują, że w większości są to działania wymuszone. Ich organizacja i prowadzenie będzie zdeterminowane określoną sytuacją pola walki. Przewaga nieprzyjaciela i groźba rozbicia naszych wojsk w głównej mierze będą decydowały o formie wycofania. Właśnie w tych sytuacjach wyraźnie widać konieczność prowadzenia wycofania poprzez działania opóźniające. Nie ma w tym wypadku możliwości zastosowania innej formy realizacji tego zadania, bo nieprzyjaciel dążyć będzie do zdecydowanego natarcia.

Podczas prowadzenia bitwy spotkaniowej dywizja dotychczas działająca jako oddział wydzielony poprzez wycofanie dąży do stworzenia siłom głównym korzystnych warunków uderzenia na nieprzyjaciela. W tej sytuacji będzie to działanie zamierzone. Wycofanie tej dywizji będzie podporządkowane zamiarowi rozegrania bitwy spotkaniowej przez dowódcę armii. Słabość części sił biorących udział w tej bitwie będzie tylko pozorna bo zmierzająca w ostatecznym rozrachunku do rozbicia nieprzyjaciela.

W obronie poprzez wycofanie i uchylanie się od starcia z przeważającymi siłami nieprzyjaciela jest możliwość uchronić wojska od całkowitego ich pobicia. Siły, które przegrały pierwszy etap bitwy obronnej wycofując się mają szansę ponownego jej prowadzenia na kolejnej rubieży lub też mogą przejść do drugiego rzutu.

Ponadto wycofanie dywizji w obronie może być prowadzone w celu:

- a/ skrócenia linii frontu, a przez to wygospodarowanie sił do innych zadań;
- b/ przejścia dywizji do obrony za inną - położoną w głębi rubież, na której są korzystniejsze warunki do walki z nieprzyjacielem, a przy tym nie istnieje groźba okrążenia;
- c/ wciągnięcia nieprzyjaciela w worek ogniowy, gdzie warunki pobicia jego przeważających sił są znacznie korzystniejsze.

Podczas prowadzenia działań obronnych bez względu na sytuację i cel, wycofanie odbywa się w najbardziej złożonych warunkach. Przewaga nieprzyjaciela w tych warunkach jest znaczna i ona to w decydujący sposób wpływa na organizację, jak również na prowadzenie wycofania. Pobicie wojsk broniących pierwszego pasa obrony armii dyktuje konieczność uchronienia ocalałych sił poprzez umiejętne ich wycofanie.

W tym przypadku głębokość wycofania zależy będzie od rozmieszczenia drugiego pasa obrony lub od sposobu dalszego prowadzenia bitwy obronnej. Najbardziej złożone wycofanie w tej sytuacji odbywać się będzie na przestrzeni między poszczególnymi pasami obrony. Wynika to z tego, że w sposób zasadniczy zostanie naruszona ~~trwałość~~ ^{trwałość} obrony poprzez opuszczenie przez wojska przygotowanych /zajmowanych/ rubieży obronnych oraz poniesionych strat.

Wycofanie dywizji w celu wciągnięcia nieprzyjaciela w worek ogniowy oraz ponownego podjęcia z nim walki na kolejnej rubieży odbywać się będzie w znacznie korzystniejszych warunkach.

Działanie opóźniające według Małej Encyklopedii Wojskowej¹⁰ są to walki prowadzone w czasie manewru odwrotowego, a niekiedy w obronie mające na celu:

- uzyskanie czasu potrzebnemu wyższemu dowódcy na podciągnięcie sił i środków dla wykonania zwrotu zaczepnego lub przejścia do obrony na nowej rubieży;

¹⁰ Mała Encyklopedia Wojskowa, wyd. MON, Warszawa 1967r. t.I, s.363.

- umożliwienie zorganizowanego wyprowadzenia sił głównych z walki dla użycia ich w innym czasie i miejscu, bardziej dogodnych dla sił głównych. Z definicji tej wynika, że wszędzie tam, gdzie jedna z walczących stron zdoła uzyskać zdecydowaną przewagę i rozwijać w dużym tempie natarcie, druga będzie zmuszona stosować działania opóźniające.

Leksykon Wiedzy Wojskowej¹¹ podaje, że działania opóźniające do szeregu walk, bitew i szeroko stosowany manewr zmuszający siły główne nieprzyjaciela prowadzącego natarcia do rozwinięcia się przed rubieżami opóźniania /doraźnie zorganizowanymi pozycjami obrony/. Dalej podaje, że stanowią one najbardziej aktywną formę odwrotu.

Porównując obydwie definicje zawarte w publikacjach encyklopedycznych wydawnictwa MON widać występujące w nich różnice. Pełniejszą okazuje się definicja zawarta w Małej Encyklopedii Wojskowej, ponieważ zasadniczym celem omawianych działań nie jest zabezpieczenie odwrotu, lecz przede wszystkim opóźnianie ~~się~~ posuwania się przeciwnika, zmniejszanie jego tempa natarcia i zadanie mu jak największych strat, a tym samym dokonanie zmiany niekorzystnego stosunku sił oraz wygrania na czasie kosztem utraty terenu dla zorganizowania skutecznej obrony w głębi lub ponownego przejścia do działań zaczepnych. Można zgodzić się, że jest to najbardziej aktywna forma odwrotu, ale nie z tym, że stosuje się ją tylko podczas wykonywania manewru odwrotowego.

Działania opóźniające są zatem specyficznym, uzupełniającym rodzajem działań bojowych.¹²

Prowadzenie działań opóźniających nie jest celem samym w sobie, lecz jest podporządkowane innym rodzajom działań bojowych. Wojska prowadząc te działania w celu zyskania na czasie opuszczają teren i nie wdając się w decydującą walkę zadają przeciwnikowi straty na kolejnych rubieżach

¹¹-----
¹¹Leksykon Wiedzy Wojskowej, Wyd.MON, Warszawa 1979r. s.103.

¹²Tak traktuje działania opóźniające wspomniany już wcześniej projekt Regulaminu Walki.

opóźniania. Przez to nieprzyjaciel stopniowe i niewielkie zdobycze terenowe okupuje niewspółmiernie dużymi stratami. Jest to walka "słabszego" przeciw silniejszemu, podczas której ten pierwszy poprzez umiejętną obronę na kolejnych rubieżach przy wykorzystaniu posiadanych środków nie dopuszcza do osiągnięcia zakładanych celów przez tego drugiego. Działania te pozwalają niewielkimi siłami na stosunkowo dużym froncie prowadzić wysoce manewrową walkę obronną, co umożliwia siłom głównym realizowanie innych celów spiętych jednym wspólnym zamiarem.

Działania opóźniające posiadają wiele cech charakterystycznych, dla nich tylko właściwych. Cechy te wynikają z celu jaki strona prowadząca te działania zamierza osiągnąć. Celem działań opóźniających niezależnie od szczebla na jakim są one prowadzone jest:

- zadanie nieprzyjacielowi posiadającemu znaczną przewagę maksymalnie dużych strat;
- zyskanie czasu niezbędnego dla zorganizowania walki przez siły główne kosztem utraty określonego terenu /obszaru/;
- osłona wyjścia własnych sił głównych spod uderzenia silniejszego przeciwnika oraz wprowadzenie jego wojsk w niekorzystne dla niego położenie.

Ostatecznym celem działań opóźniających jest stworzenie dogodnych warunków do rozbicia sił głównych nieprzyjaciela przez przejście wojsk własnych do działań zaczepnych.

Do prowadzenia działań opóźniających wyznacza się oddziałom i związkom taktycznym kierunki i pasy¹³ działań o stosunkowo dużej szerokości /średnio 1,5-2 razy większej niż w obronie/.¹⁴

¹³ Na ogół dla sił od oddziału włącznie, za wyjątkiem walk w pasie przesłaniania należy wyznaczać kierunek opóźniania. Większym zgrupowaniem wojsk niż oddział celowym jest dla większej swobody działania wyznaczać pas działania.

¹⁴ 1 Moskiewska Dywizja Zmotoryzowana prowadziła opóźnianie w pasie od 10 do 22 km. /por.Myśl Wojskowa 1979r. nr 2 s.29/.

Kolejną cechą charakterystyczną walk prowadzonych podczas działań opóźniających jest zadanie przeciwnikowi dotkliwych strat, ale bez wdawania się z nim w przewlekłe walki na jednej tylko rubieży. Straty nieprzyjaciel ponosił będzie stopniowo poprzez walki na kolejnych rubieżach nie mogąc zrealizować zakładanych celów.

Wojska prowadząc opóźnianie wykonują silne /zmasowane/ i zaskakujące dla przeciwnika uderzenia ogniem wszystkich środków oraz liczne lokalne kontrataki /z ograniczonym celem/ zakłamując natarcie nieprzyjaciela, a tym samym stwarzając sobie warunki odejścia na kolejną rubież opóźniania.

Działania opóźniające charakteryzują się również dużą manewrowością, dlatego też do ich prowadzenia najbardziej nadają się wojska pancerne lub zmechanizowane - wyposażone w bojowe wozy piechoty.

Ogólnie należy stwierdzić, że siły przeznaczone do prowadzenia działań opóźniających pod względem manewrowości nie powinny ustępować stronie przeciwnej /nacierającej/. Już w amerykańskich siłach zbrojnych w okresie drugiej wojny światowej było zalecenie aby związków i oddziałów pancernych nie używać do utrzymywania pozycji obronnych, lecz jedynie do osłony w okresie zajmowania ich przez jednostki piechoty, przy czym zadanie to należało wykonywać przy pomocy działań opóźniających.

W trakcie prowadzenia tego rodzaju działań wojska w zależności od sytuacji bojowej bronią się, wycofują lub niespodziewanie kontratakują. Manewr i ogień w ścisłym powiązaniu z terenem oraz zaporami inżynieryjnymi zabezpiecza ~~wychodzące~~ ^{walczące} pododdziały przed okrążeniem i roz biciem przez przeważające siły nieprzyjaciela.

Ogień dobrze zaplanowany i elastycznie realizowany jest najskuteczniejszym środkiem do stopniowego zadawania przeciwnikowi strat. Równoczesne zwalczanie wielu celów nieprzyjaciela oraz manewr ogniem pozwala wprowadzić go w błąd co do rzeczywistego ugrupowania bojowego wojsk prowadzących działania opóźniające.

Zapory inżynieryjne w ścisłym powiązaniu z terenem i przyjętym planem walki znacznie utrudnią prowadzenie natarcia nieprzyjacielowi. Stawiane powinny one być przede wszystkim na kierunkach dogodnych do natarcia nieprzyjaciela. Dużego znaczenia nabierają też różnego rodzaju zapory i niszczenia, które zorganizowane między pozycjami opóźniania będą hamowały tempo posuwania się przeciwnika umożliwiając tym samym bezpieczne wyjście z walki i zorganizowanie następnej rubieży obronnej. Ogólnie można stwierdzić, że żadne inne działania nie charakteryzują się tak dużą możliwością stosowania różnorodnych zapór inżynieryjnych jak działania opóźniające.

Charakterystycznym dla działań opóźniających jest rozmieszczenie drugiego rzutu lub odwodu. Ta odmienność polega na tym, że w większości wypadków rozmieszcza się go w większej odległości od przedniego skraju niż w obronie. Zamiast jednego, silnego drugiego rzutu celowym jest tworzyć odwody do działania na poszczególnych kierunkach. Wynika to przede wszystkim ze znacznie szerszego pasa działań niż w obronie oraz z konieczności posiadania sił, które nie dopuszczą do rozcięcia ugrupowania bojowego.

Kontrataki w działaniach opóźniających należy wykonywać we wszystkich sytuacjach, w których nieprzyjaciel może być skutecznie zwalczany, a jednocześnie spodziewane są małe straty własne, z reguły wykonywane są one na czołowe odziały nieprzyjaciela w celu zadania im znacznych strat, a przez to zatrzymania jego natarcia i umożliwienia oderwania się wojsk będących z nim w bezpośredniej styczności.

W wypadku prowadzenia działań z użyciem broni jądrowej będzie ona z reguły wykorzystywana do pojedynczych uderzeń. Głównymi celami tych uderzeń będą ważne punkty terenowe, takie jak: ciasniny, przejścia, węzły dróg, przeprawy itp. wraz ze znajdującymi się tam elementami ugrupowania bojowego nieprzyjaciela. Poprzez wykonanie uderzeń na tego typu obiekty

terenowe nieprzyjaciel zostanie zmuszony do czasowego zaniechania natarcia na określonych kierunkach. Z kolei wojska prowadzące działania opóźniające są mniej narażone na porażenie bronią jądrową niż w innych rodzajach działań ze względu na duże ich rozśrodkowanie i ruchliwość.

Z charakteru i celu działań opóźniających wynika, że mogą one być zamierzone lub wymuszone.

Działania opóźniające zamierzone - są to działania z reguły uprzednio zorganizowane w celu wciągnięcia nieprzyjaciela w niedogodne dla niego położenie, zadanie mu możliwie dużych strat, a następnie zniszczenie go zwrotami zaczepnymi. Będą one przeważnie prowadzone w oparciu o zawczasu przygotowane rubieże opóźniania, z reguły w pasie przesłania-
nia lub w innych warunkach.

Z kolei działania opóźniające wymuszone wynikają na skutek powstałej niepomyślnej sytuacji wojsk własnych i będą organizowane w toku prowadzenia innego rodzaju działań, a szczególnie w takich sytuacjach jak:

- w początkowym okresie wojny w wyniku uderzenia przeważających sił nieprzyjaciela;
- w czasie odwrotu dla umożliwienia oderwania się własnym siłom głównym od przeciwnika;
- w wyniku niepomyślnego przebiegu boju spotkaniowego;
- w obronie w wyniku niekorzystnego ¹²wytwania się w toku walki przebiegu przedniego skraju obrony i głębokiego oskrzydlenia wojsk własnych przez przeciwnika.

2. Ugrupowanie dywizji podczas wycofania i prowadzenia działań opóźniających

Ugrupowanie dywizji tworzy się na podstawie podjętej decyzji do wycofania lub prowadzenia działań opóźniających. Powinno ono odpowiadać zamiarowi wycofania lub prowadzenia działań opóźniających, charakterowi walki na poszczególnych rubieżach oraz zapewnić: szybkie i w odpowiednim momencie zorganizowane wycofanie na kolejną rubież; wykorzystanie we właściwym czasie uderzeń ogniowych, w szczególności broni jądrowej;

rozśrodkowanie oddziałów i pododdziałów w głąb i wzdłuż frontu; optymalne /w danych warunkach/ wykorzystanie możliwości bojowych wojsk i terenu; stałą gotowość wojsk do odparcia uderzeń nieprzyjaciela od czoła i skrzydeł; szybką likwidację skutków uderzeń jądrowych; współdziałanie i dowodzenie ~~na~~ całą głębokość wycofania i prowadzenia działań opóźniających,

Dowódca dywizji tworząc ugrupowanie bojowe do wycofania lub działań opóźniających powinien dążyć do zachowania dużej samodzielności poszczególnych jego elementów.

Do głównych elementów ugrupowania bojowego dywizji /pułku/ podczas wycofania zaliczamy /schemat 6/:

- pododdziały osłony;
- ariergardy;
- oddziały boczne /szpice boczne/;
- siły główne.

Pododdziały osłony - zapewniają wyjście z walki sił głównych. Działając w bezpośredniej styczności z nieprzyjacielem zatrzymują go na określonych rubieżach, przechwytyją kierunki prawdopodobnego natarcia nieprzyjaciela, udaremniają nieprzyjacielowi prowadzenie rozpoznania na skrzydłach i w lukach. W skład pododdziałów osłony wydziela się z każdej kompanii będącej w styczności z nieprzyjacielem siły do wzmocnionego plutonu lub z każdego batalionu do wzmocnionej kompanii.

Ariergardę dywizji wydziela się w sile wzmocnionego pułku. Ariergardę pułku stanowi zaś wzmocniony batalion. Zazwyczaj w skład ariergard wydziela się wzmocnione oddziały i pododdziały czołgów lub piechoty wyposażone w bojowe wozy piechoty, zdolne do prowadzenia samodzielnej walki, bez liczenia na wsparcie sił głównych. Jeżeli w skład ariergardy wyznacza się pułk /batalion/ czołgów, należy go dodatkowo wzmocnić pododdziałami wojsk zmechanizowanych.

Zadaniem ariergardy jest zahamowanie natarcia nieprzyjaciela umożliwiając siłom głównym i pododdziałom osłony sprawne wycofanie. Ariergardy osłaniające wycofanie sił głównych dywizji /pułku/ w zależności od sytuacji powstrzymują uderzenie nieprzyjaciela prowadząc działania opóźniające. Odległość działania ariergardy od sił głównych dywizji /pułku/ powinna umożliwić rozwinięcie i wprowadzenie do walki sił głównych w wypadku konieczności udzielenia pomocy ariergardzie, lub do uderzenia na nieprzyjaciela wychodzącego na drogi wycofania. Odległość ta może wynosić około 20-30 km od ogona sił głównych.

Oddziały boczne /szpice boczne/ - wysyłane na skrzydła i tyły są przeznaczone do przeciwdziałania oskrzydleniom oraz zapewniają siły główne dywizji /pułku/ od niespodziewanych uderzeń. Przechwytyują drogi prawdopodobnego ruchu nieprzyjaciela i utrzymują je do czasu podejścia sił głównych. Skład oddziałów bocznych /szpic bocznych/ zależny jest każdorazowo od przewidywanej sytuacji. Mogą to być siły od wzmocnionej kompanii do batalionu piechoty /czołgów/.

Siły główne dywizji /pułku/ pod osłoną ariergard zwiągają się w kolumny marszowe i wycofują do wyznaczonego rejonu. Ugrupowanie marszowe wycofujących się sił głównych dywizji /pułku/ musi zapewnić szybkie rozwinięcie części lub całości sił do uderzenia na nieprzyjaciela wychodzącego na drogi wycofania, rozbicia desantu nieprzyjaciela lub do udzielenia pomocy ariergardzie. Siły główne dywizji wycofują się w zależności od sytuacji po kilku drogach, kilkoma kolumnami marszowymi.

Każdemu pułkowi wydziela się jedną, a w sprzyjających warunkach dwie-trzy drogi marszu. Jeżeli pułk czołgów dywizji zmechanizowanej ^{nie} występuje jako ariergarda dywizji, to maszeruje zazwyczaj w kolumnie sił głównych w gotowości do wsparcia walki ariergard.

W wypadku dużego prawdopodobieństwa wyjścia nieprzyjaciela na drogi wycofania sił głównych dywizji, pułk czołgów należy mieć na czole kolumny sił głównych lub na zagrożonym skrzydle.

Artyleria przydzielona pułkom wycofuje się w ich składzie. Część artylerii przydziela się ariergardzie. Artylerię dyspozycyjną dowódcy dywizji przesuwa się w pobliżu czoła kolumn sił głównych w gotowości do rozwinięcia i prowadzenia ognia.

Dywizjon raket taktycznych przesuwa się w pobliżu czoła kolumny sił głównych w ten sposób, żeby mógł we właściwym czasie rozwinąć się i wykonać uderzenia jądrowe na zgrupowanie nieprzyjaciela zagrażające siłom głównym dywizji.

Odwód przeciwpancerny i oddział zaporowy dywizji wycofuje się zwykle razem zajmując miejsce między ariergardą, a ogonem kolumny sił głównych na zagrożonym kierunku w gotowości do rozwinięcia się na zawczasu wyznaczonych rubieżach.

Tyły dywizji wycofują się przed siłami głównymi pod osłoną ubezpieczeń bezpośrednich. W wypadku pościgu równoległego przez nieprzyjaciela może zaistnieć konieczność wycofania tyłów dywizji w grupowaniu i pod osłoną sił głównych.

W działaniach opóźniających, ugrupowanie dywizji składała się będzie z podobnych elementów jak podczas wycofania.

Organizując działania opóźniające dowódca dywizji wyznacza oddziały /pododdziały/ do sił osłonowych /ariergardy/ lub oddziału wydzielonego, do głównego zgrupowania prowadzącego właściwe działania opóźniające oraz do odwodu.

W zależności od wielu czynników towarzyszącym działaniom opóźniającym, a zwłaszcza warunków terenowych, sił przeciwnika i celu działań, ugrupowanie dywizji może być w trzech wariantach:

1. - pierwszy: - pierwszy rzut /pierwsza rubież opóźniania/ - 3 pułki,
- drugi rzut /druga rubież opóźniania/ - 1 pułk.
2. - drugi: - pierwszy rzut /pierwsza rubież opóźniania/ - 2 pułki,
- drugi rzut /druga rubież opóźniania/ - 2 pułki.
3. - trzeci: - pierwszy rzut /pierwsza rubież opóźniania/ - 1 pułk,
- drugi rzut /druga rubież opóźniania/ - 3 pułki.

W pasie działania dywizji na całą głębokość jej dobowego działania mogą być tworzone 2-3 rubieże opóźniania. Dywizja z zasady obsadza jednocześnie dwie rubieże. Ilość sił i środków broniących poszczególnych rubieży w zależności od konkretnej sytuacji może być różna. Rubież opóźniania jest to rubież terenowa przeznaczona do chwilowej obrony w działaniach opóźniających. Głębokość jej wynosi 7-10 km. Składa się ona z 1-2 pozycji opóźniania, rejonów stanowisk artylerii, samodzielnych kompanijnych punktów oporu i batalionowych rejonów obrony, rubieży ogniowych czołgów i OPpanc oraz systemu zapór.

Pozycja opóźniania składa się z batalionowych rejonów obrony nieregularnie rozmieszczonych w terenie i obejmujących kompanijne punkty oporu.

3. Prowadzenie wycofania i działań opóźniających przez dywizję.

Wycofanie sił głównych dywizji /pułku/ rozpoczyna się od oderwania się od nieprzyjaciela i zwinięcia się w kolumny marszowe, kończy się wraz z zajęciem końcowej rubieży wycofania lub nakazanego rejonu.

Zwijanie się sił głównych w kolumny marszowe odbywa się w rejonach uniemożliwiających nieprzyjacielowi rażenie kolumn ogniem artylerii i taktycznymi środkami jądrowymi.

Formowanie kolumn sił głównych w celu wycofania odbywa się w marszu, z takim wyliczeniem aby rubież formowania przekroczyć w momencie, w którym pododdziały uprzednio tam będąc /na rubieży formowania/ zdołały oddalić się na odległość pozwalającą rozwinąć wysokie tempo marszu i wykluczyć uderzenie jądrowe na kolumny batalionów /dywizjonów/. Odległość ta może wynosić 5 km i jest możliwa do utrzymania pod warunkiem ciągłej realizacji współdziałania. W przeciwnym wypadku na rubieżach formowania kolumn może nastąpić zagęszczenie pododdziałów stanowiąc wygodny cel dla uderzeń lotnictwa i środków jądrowych nieprzyjaciela.

Wycofanie sił głównych dywizji /pułku/ odbywa się pod osłoną ariergard dywizji /pułków/. Na nich spoczywa obowiązek zapewnienia w każdym warunkach możliwości oderwania się od nieprzyjaciela sił głównych.

Ariergarda dywizji /pułku/ w czasie zwijania się sił głównych w kolumny marszowe nie zezwala na przenikanie organów rozpoznawczych nieprzyjaciela zmusza go do rozwinięcia się i ataku.

Uporczywie broniąc się na zajmowanej rubieży ariergarda odiera ataki nieprzyjaciela, prowadząc ogień z maksymalnym natężeniem oraz udaremnia próby obejścia broniących się pododdziałów z chwilą zwinięcia się sił głównych w kolumny marszowe i oderwania się od rubieży zajmowanej przez ariergardę pododdziały ariergardy za pozwoleniem dowódcy dywizji /pułku/, /uwzględniając działania sąsiednich ariergard/ rozpoczynają wyjście z walki i wycofanie na kolejną rubież.

W przypadku niezbyt silnego oddziaływania nieprzyjaciela od czoła i nie prowadzenia przez niego pościgu równoległego, ariergarda dywizji /pułku/ za pozwoleniem przełożonego zwija się w kolumnę marszową i pod osłoną bezpośredniego ubezpieczenia bojowego maszeruje za wycofującymi się siłami głównymi. Odległość ariergardy od sił głównych w tym przypadku powinna być taka, aby wykluczyć możliwość rażenia sił głównych dalekonośną artylerią oraz dysponować niezbędnym czasem na odparcie uderzeń nieprzyjaciela na rubieży pośredniej do czasu podejścia ariergardy dywizji. Odległość ta może wynosić dla ariergardy dywizji 30-40 km, a dla ariergardy pułku 15-20 km.

Zawsze należy dążyć aby wycofanie sił głównych dywizji /pułku/ odbywało się bez rozwijania się na rubieżach pośrednich. Daje to możliwość w krótkim czasie stworzenia odpowiedniego ugrupowania bojowego na końcowej rubieży w celu odparcia uderzeń nieprzyjaciela i uchwycenia taktycznej inicjatywy.

Przy wycofaniu może wytworzyć się i taka sytuacja, w której przeważającym siłom nieprzyjaciela uda się związać walką ariergardę i prowadząc pościg równoległy stworzyć zagrożenie okrążenia sił głównych, a w dalszej konsekwencji - ich rozbicia. W takiej sytuacji ogniem artylerii i uderzeniem części sił głównych przy wsparciu lotnictwa należy wesprzeć walkę

ariergardy. Jeżeli siły główne nie są w stanie udzielić pomocy ariergardzie, to za zezwoleniem przełożonego, czasowo zatrzymują wycofanie i rozwijają się na dogodnej rubieży pośredniej do walki ze ścigającym ich nieprzyjacielem.

Rozwijanie się dywizji /pułku/ na rubieżach pośrednich może odbywać się całością sił lub ich częścią.

Dywizja /pułk/ rozwija się całością sił wtedy, kiedy zachodzi potrzeba zorganizowania nowej ariergardy. W tym wypadku siły główne ogniem artylerii i uderzeniami lotnictwa, a w razie potrzeby i kontratakami niszczy nieprzyjaciela, który wychodzi na skrzydła i tyły ariergardy.

Ariergarda wykorzystując uderzenie sił głównych, własne zapory inżynieryjne, odrywa się od nieprzyjaciela, przekracza rubież zajęta przez siły główne i wykonuje dalej zadania stawiane przez dowódcę dywizji /pułku/.

Odległość pomiędzy dwoma kolejnymi rubieżami pośrednimi na których znajdują się wojska powinna być taka, aby uniemożliwić nieprzyjacielowi oddziaływanie na nie artylerią dalekosiężną i wynosi 20-30 km. Jeżeli dywizja wycofuje się na głębokość 60 km to wyznacza się jej 2-3 rubieże pośrednie.

Pościg równoległy prowadzony przez nieprzyjaciela powoduje ciągłe zagrożenie okrążenia sił głównych dywizji /pułku/. W takiej sytuacji niezbędnym jest wysłanie na równoległe drogi pościgu oddziałów bocznych ubezpieczeń /szpic bocznych/ w sile do batalionu z dywizji, i w sile do kompanii z pułku.

W celu uniemożliwienia nieprzyjacielowi wyjścia na tyły sił głównych koniecznym jest oprócz rubieży pośrednich wyznaczyć również rubieże ryglowe. Rubież ryglowa jest przedłużeniem rubieży pośredniej w kierunku jednego lub obu skrzydeł w celu skuteczniejszej osłony zagrożonego skrzydła sił głównych.

Przy wycofaniu dywizji /pułku/ nieprzyjaciel może szeroko stosować desanty powietrzne w celu uchwycenia ważnych obiektów na drogach wycofa-

nia /ciaśnin, mostów, przepraw, przekęczy, węzłów dróg/ i niedopuszczyć do zorganizowanego wycofania. Niekiedy desanty wysadzane będą w celu uchwycenia ważnych obiektów na wyznaczonych do zajęcia rubieżach pośrednich lub końcowych i dezorganizowania sprawnego ich zajmowania przez siły główne wycofujących się wojsk.

Walka dywizji /pułku/ w działaniach opóźniających rozpoczyna się dalekim napadem ogniowym ze stanowisk artylerii wysuniętych przed pierwszą pozycją opóźniania.

Kolejny etap walki to starcie oddziału wydzielonego /w sile wzmocnionego batalionu/ działającego na podejściach do rubieży opóźniania.

Po wycofaniu się oddziału wydzielonego, główny ciężar walki przyjmują na siebie pułki pierwszego rzutu rozmieszczone na pierwszej rubieży opóźniania. Celem działań opóźniających /walk/ na tej rubieży jest zmuszenie nieprzyjaciela do rozwinięcia i ataku pozycji opóźniania w niekorzystnych dla niego warunkach.

Po utrzymaniu rubieży opóźniania do nakazanego terminu /czasu/ wojska broniące jej dotychczas należy wycofać na kolejną przewidzianą rozkazem rubież pod osłoną wojsk walczących na pośrednich rubieżach obrony /punktach oporu/. Wyjście pułków pierwszego rzutu dywizji z walki /opóźniania/ w niczym nie powinno przeszkodzić w prowadzeniu walk opóźniających przez pułki drugiego rzutu dywizji na kolejnej rubieży opóźniania. W toku działań opóźniających należy dążyć do tego, aby w miarę ich przedłużania się, kolejne rubieże i pozycje były coraz lepiej przygotowane do stawiania skutecznego oporu, a w końcowym efekcie do załamania natarcia nieprzyjaciela.

4. Zakończenie

W wykładzie zostały rozpatrzone, a niekiedy tylko zasygnalizowane główne problemy wycofania i działań opóźniających. Ponieważ należy się liczyć, że rola tych działań w przyszłej wojnie znacznie wzrośnie, obowiązkiem każdego oficera jest śledzić literaturę i wnikliwie studiować wszystkie dostępne pozycje wydawnicze traktujące o tych działaniach.

Wykaz literatury do samodzielnego studiowania

a/ Materiały szkoleniowe:

1. Regulamin Walki Sił Zbrojnych /dywizja-pułk/.
2. Podręcznik: Działania bojowe dywizji, Wyd.ASG - 1980r. rozdz.VI.
3. Skrypt Akademii Frunze - "Wyход iz boja i otchod obszczewojzkowych czastej i sojedinenii". Moskwa 1966r.
4. Skrypt Akademii Frunze - "Otchod w obszczewojzkowom boju". Moskwa 1974r.

b/ Materiały studyjne:

1. Michaił Kutakow: "Pancerny grot". Wyd.MON 1976r.
2. A.Jeremienko - Wspomnienia z działań frontu zachodniego i briańskiego oraz 4A uderzeniowej w pierwszym okresie Wielkiej Wojny Narodowej Narodów Związku Radzieckiego. Wyd.MON 1961r.
3. F.Skibiński - "Pierwsza pancerna" - *całość pierwsza*

c/ Materiały problemowe:

1. płk doc.dr Antoni Runiewicz - "Niektóre problemy działań opóźniających" Zeszyt Naukowy ASG WP nr 2/5/1975r.
2. Przegląd Wojsk Lądowych nr 5/1976r. - Sposoby przechodzenia kocz na kolejne rubieże obrony /opóźniania/.
3. płk Mercik M.W. nr 4/1957r. - Organizacja i prowadzenie walki w pasie przesłaniania.
4. płk Pikuła M.W. nr 5/1972r. - Organizacja i sposób prowadzenia działań obronnych w pasie przesłaniania i na pozycji przedniej.
5. mjr Tokarczyk M.W. nr 9/1971r. - Organizacja i prowadzenie działań opóźniających.
6. WPZ 6/1971r. - Rola i cel działań opóźniających wg poglądów amerykańskich.

Przy opracowaniu wykładu korzystano z takich materiałów jak:

- Regulamin Walki Sił Zbrojnych /dywizja-pułk/;
- Podręcznik: Działania bojowe dywizji wyd.ASG WP - 1980 r.
- płk dr Teofil Wójcik "Działania opóźniające pułku i dywizji"
- wykład ASG WP 1977r.;

- ppłk dypl. Edward Michałowski - "Wyjście z walki i wycofanie dywizji i pułku" - wykład wyd. ASG WP 1980r.;
- kpt.dypl. Zbigniew Scibiorek - brudnopis rozprawy doktorskiej.

OPRACOWAŁ:

mjr dypl. Ryszard KORDAS

Wykonano w 5 egz.

Egz. nr 1-5 - Bibl.Naukowa
Wyk. mjr Kordas 50-954
Druk.E.K. dnia 8.02.82r.
Nr ks.masz.Pf6/KTO

Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

BIBLIOTEKA NAUKOWA ASG WP.
Archiwum Działu Zbiorów Specjalnych
Nr ewid. _____

44314

